

Nr 25.

Utlåtande i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om dyrtidstillägg för år 1949 å folkpensioner, dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 4 mars 1949 dagtecknad proposition, nr 170, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, har Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden, föreslagit riksdagen att antaga följande förslag till

L a g

om dyrtidstillägg för år 1949 å folkpensioner.

Härigenom förordnas som följer.

1 §.

Den som åtnjuter folkpension eller uppbär hustrutillägg skall, under de förutsättningar och i den ordning nedan sägs, erhålla dyrtidstillägg därå för år 1949 med belopp, utgörande

30 kronor för änkepensionsberättigad och för den som uppbär hustrutillägg,

40 kronor för gift pensionsberättigad, vars make jämväl åtnjuter folkpension eller till vars hustru utgår hustrutillägg, samt

50 kronor för annan pensionsberättigad.

2 §.

Har enligt 13 § lagen om folkpensionering gift pensionsberättigad förklarats skola anses såsom ogift, eller ogift pensionsberättigad, vilken sammanlever med annan under äktenskapsliknande förhållanden, förklarats skola anses såsom gift med denne, skall det motsvarande gälla vid tillämpningen av denna lag.

3 §.

Dyrtidstillägg skall ej anses som inkomst enligt 14 § lagen om folkpensionering.

4 §.

Vid bedömande huruvida rätt till dyrtidstillägg föreligger skall avseende fästas endast vid förhållandena under andra månaden före den, varunder *Bihang till riksdagens protokoll 1949. 9 saml. 2 avd. Nr 25.*

dyrtidstillägget tidigast må utbetalas. I fall som avses i 17 § lagen om folkpensionering skall dyrtidstillägg icke utgå, med mindre pensionsstyrelsen för särskilt fall medgivit att dyrtidstillägg må utbetalas till den pensionsberättigade eller nära anhörig till honom.

Dyrtidstillägg skall utgå med oavkortat belopp oavsett om folkpension utgått under hela år 1949.

Äger fattigvårdssamhälle eller kommun enligt 18 § lagen om folkpensionering uppbära folkpensionen för den månad som avses i första stycket, skall dyrtidstillägget i dess helhet utbetalas till fattigvårdssamhället eller kommunen.

5 §.

Ansökan om dyrtidstillägg skall, i den utsträckning Konungen bestämmer och enligt de närmare föreskrifter Konungen meddelar, göras hos pensionsnämnden i det pensionsdistrikt, inom vilket den pensionsberättigade är mantalsskriven.

Pensionsnämnden prövar huruvida och med vilket belopp dyrtidstillägg skall utgå. Nämnden må dock uppdraga åt nämndens ordförande eller någon dess ledamot eller kommunal tjänsteman att å nämndens vägnar meddela beslut i sådant ärende.

6 §.

Dyrtidstillägg utbetalas genom vederbörande pensionsnämnds eller annan kommunal myndighets försorg. Angående sättet och tiden för utbetalningen meddelar Konungen närmare bestämmelser.

7 §.

Rätt till dyrtidstillägg enligt denna lag må ej överlätas och kan förty icke tagas i mät för gäld.

8 §.

De närmare föreskrifter som, utöver vad denna lag innehåller, finnas erforderliga för lagens tillämpning meddelas av Konungen eller, efter Konungens bemyndigande, av pensionsstyrelsen, som därvid i frågor som beröra jämväl postverket har att samråda med generalpoststyrelsen.

Före propositionens avlämnande har vid innevarande års riksdag väckts en motion angående dyrtidstillägg å folkpensioner, nämligen motionen nr 50 i andra kammaren av herr *Senander m. fl.* I denna motion har hemställts, »att riksdagen beslutar att dyrtidstillägg på folkpensionerna för innevarande år måtte utgå med 20 procent, motsvarande en förhöjning av

folkpensionernas generella belopp med 200 kronor för ensamstående, 160 kronor för vardera av två makar och 120 kronor för änka».

I anledning av propositionen ha väckts två likalydande motioner, nämligen motionerna nr 274 i första kammaren av herr *Petersson, Emil, m. fl.* och nr 343 i andra kammaren av herr *Fröderberg m. fl.*, i vilka motioner yrkats, att riksdagen med ändring av det i propositionen nr 170 framlagda förslaget till lag om dyrtidstillägg för år 1949 å folkpensioner måtte besluta att tilläggen skulle utgå efter en kompensationsgrad av tio procent eller med dubbelt så stora belopp som de i Kungl. Maj:ts förslag angivna och att det under femte huvudtiteln, punkt 85, äskade förslagsanslaget Bidrag till folkpensioner m. m. måtte höjas till 760 miljoner kronor.

Beträffande de skäl, som anförts till stöd för det genom propositionen framlagda lagförslaget, ävensom i fråga om de skäl, som motionärerna åberopat till stöd för sina yrkanden, får utskottet, i den mån redogörelse för skälen ej lämnas här nedan, hänvisa till propositionen och motionerna.

Enligt lagen den 30 juni 1948 (nr 529) om dyrtidstillägg för år 1948 å folkpensioner gällde för år 1948 i huvudsak följande regler rörande dyrtidstillägg å folkpensioner.

Dyrtidstilläggen, som utgingo utan behovsprövning, voro beräknade efter en kompensationsgrad av fem procent samt utgjorde 30 kronor för änkepensionsberättigad och för den som uppbar hustrutillägg, 40 kronor för gift pensionsberättigad, vars make jämväl åtnjöt folkpension eller till vars hustru utgick hustrutillägg, samt 50 kronor för annan pensionsberättigad. Vid bedömande av frågan huruvida rätt till dyrtidstillägg förelåg, skulle avseende fästas endast vid förhållandena under september 1948. Var och en som åtnjöt folkpension eller uppbar hustrutillägg för denna månad, var berättigad till fullt dyrtidstillägg, oavsett huruvida folkpension utgått under hela 1948. Ägde fattigvårdssamhälle eller kommun enligt 18 § folkpensioneringslagen uppbara folkpensionen för september 1948, skulle dyrtidstillägget i dess helhet utbetalas till fattigvårdssamhället eller kommunen.

Genom ovannämnda lag erhöll frågan om kompensation åt folkpensionärerna för stegrade levnadskostnader endast en provisorisk lösning. Anledning härtill var huvudsakligen, att det material, som då förelåg för beräkning av levnadskostnadsstegrings storlek för folkpensionärerna, icke var så tillförlitligt, att det kunde läggas till grund för en mera permanent lagstiftning i ämnet.

Efter Kungl. Maj:ts bemyndigande den 26 juni 1948 tillkallades den 30 i samma månad sex sakkunniga för utredning av frågan om införande av ett indexreglerat dyrtidstillägg för folkpensionärerna. I direktiven för de sakkunniga angavs bl. a., att utredningen borde bedrivas så skyndsamt, att förslag om ett indexreglerat dyrtidstillägg kunde föreläggas 1949 års riks-

dag. Om de sakkunniga funne, att införandet av ett sådant tillägg krävde så omfattande administrativa förberedelser att utbetalningen icke kunde begynna i rimlig tid under kalenderåret 1949, borde de sakkunniga tillika framlägga förslag om en fortsatt provisorisk reglering intill dess det indexreglerade tillägget kunde träda i funktion.

Efter bemyndigande av Kungl. Maj:t samma den 26 juni 1948 uppdrogs vidare åt de sakkunniga, som enligt den 26 juli 1947 lämnat bemyndigande tillkallats för att utreda folkpensionärers bostadsförhållanden och bostadskostnader, att i samarbete med socialstyrelsen verkställa en hushållsbudgetundersökning beträffande dessa pensionärer samt på grundval av denna undersökning utarbeta en levnadskostnadsindex för folkpensionärer.

De sakkunniga för indexreglerade folkpensioner ha den 1 februari 1949 avgivit betänkande med förslag till indexreglering av folkpensionerna (SOU 1949: 7). Med hänsyn till det förberedelsearbete, som den av de sakkunniga föreslagna indexregleringen kräver, ha de sakkunniga utgått ifrån att de nya bestämmelserna icke kunna träda i kraft förr än den 1 januari 1950. Enligt de sakkunnigas mening bleve det därför nödvändigt att — såsom skett under år 1948 — utgiva provisoriska dyrtidstillägg å folkpensionerna även för år 1949; och de sakkunniga ha i enlighet härmed framlagt förslag härom.

Remissbehandlingen av de sakkunnigas betänkande var vid beslutandet av förevarande proposition icke avslutad. Till särskild behandling har emellertid utbrutits frågan om provisoriska dyrtidstillägg å folkpensioner för år 1949. Över de sakkunnigas förslag i vad det avser denna fråga ha pensionsstyrelsen och socialvårdskommittén avgivit särskilda yttranden.

I propositionen erinrar *föredragande departementschefen, statsrådet Möller*, om att den till grund för 1948 års ovannämnda lag liggande beräkningen av den fördyring, som kunde anses ha drabbat folkpensionärerna under tiden från juni 1946 fram till september 1947, byggde på en hushållsbudgetundersökning, som år 1943 verkställdes i fråga om vissa folkpensionärer, samt därjämte på socialstyrelsens sedvanliga prisuppgifter avseende städer och tätorter. Resultatet blev att — bortsett från den fördyring som uppkommit genom att livsmedelsrabatterna slopades vid årsskiftet 1947/48 — levnadskostnadsstegringen för folkpensionärerna från sommaren 1946 till september 1947 utgjort 4,9 procent. I anslutning härtill bestämde statsmakterna att det provisoriska dyrtidstillägget till folkpensionärerna för år 1948 skulle beräknas efter en kompensationsgrad av fem procent. De gjorda indexberäkningarna innefattade icke kostnaderna för bostad samt ej heller för bränsle och lyse. I konsekvens härmed utgick dyrtidstillägget blott på den allmänna folkpensionen och icke på bostadstillägget.

I propositionen har statsrådet Möller vidare anfört bland annat följande:

»De sakkunniga ha — liksom pensionsstyrelsen och socialvårdskommittén

vilka yttrat sig särskilt över sakkunnigförslaget i denna del — utgått ifrån att provisoriska dyrtidstillägg för år 1949 böra utgå efter samma kompensationsgrad som tillämpades i fråga om tillägget för år 1948. Härutinnan vill jag erinra om att, såsom jag tidigare uppgivit, åt tillkallade sakkunniga uppdragits att i samarbete med socialstyrelsen verkställa en hushållsbudgetundersökning beträffande folkpensionärerna samt därigenom få fram det material, som utgör en förutsättning för att en permanent indexreglering av folkpensionerna skall kunna genomföras. Detta uppdrag är visserligen ännu icke slutfört men arbetet har, enligt vad jag inhämtat, fortskridit så långt att vissa preliminära resultat kunnat utnyttjas för en ungefärlig indexkalkyl av samma art som föregående år. Resultatet av de preliminära beräkningarna är att ökningen av folkpensionärernas levnadskostnader, exklusive kostnaderna för bostad, bränsle och lyse, under tiden från juni 1946 till december 1948 understiger 9 procent. Därest kostnaden för bostad, bränsle och lyse medräknas uppgår kostnadsökningen till inemot 8 procent. I överensstämmelse med statsmakternas beslut förra året har härvid bortsetts från den ökning i levnadskostnaderna, som inträffade till följd av att livsmedelsrabatterna upphört.

Jag har redan i tidigare sammanhang såsom min uppfattning uttalat att i princip full kompensation bör lämnas folkpensionärerna för den levnads-kostnadsökning, som inträffat efter det folkpensioneringslagen antogs. Emellertid torde icke varje mindre ökning av levnadskostnaderna böra få utlösa höjning av tillägget. Med beaktande härav finner jag att sedan dyrtidstillägg för år 1948 beslutades, levnadskostnaderna för folkpensionärerna icke ökat så starkt, att dyrtidskompensation för år 1949 bör utgå efter andra grunder än för år 1948.»

Utskottet. Genom förevarande proposition ha föreslagits bestämmelser om provisoriska dyrtidstillägg å folkpensioner under år 1949. Enligt förslaget skola, utom i de fall som avses i 17 § lagen om folkpensionering, dyrtidstilläggen för år 1949 utgå efter enahanda grunder som gällde för dyrtidstilläggen under år 1948. Dyrtidstilläggen äro alltså i förslaget i likhet med vad som gällde under år 1948 beräknade efter en kompensationsgrad av fem procent. Uti de i samband med propositionen behandlade motionerna har yrkats, att riksdagen måtte besluta, att dyrtidstilläggen skulle utgå efter en högre kompensationsgrad, nämligen i motionen II: 50 efter en kompensationsgrad av tjugu procent och i motionerna I: 274 och II: 343 efter en sådan av tio procent. Då utskottet finner de av föredragande departementschefen anförda skälen till stöd för den i propositionen till ifrågavarande spörsmål intagna ståndpunkten bärande, kan utskottet ej förorda ett frångående av densamma.

På grund av det anförda och då utskottet ej heller i övrigt funnit anledning till erinran mot det framlagda lagförslaget, får utskottet hemställa,

att riksdagen måtte — med avslag å motionerna I: 274, II: 50 och II: 343 — bifalla förevarande proposition nr 170 oförändrad.

Stockholm den 3 maj 1949.

På andra lagutskottets vägnar:

DAVID NORMAN.

Vid detta ärendes behandling ha närvarit

från första kammaren: herrar Norman, Forslund, Wistrand*, Hallagård, Sten, Nils Elowsson, Nerman och Sunne;

från andra kammaren: herrar Hellbacken*, Holm, fru Johansson i Norrköping, herrar Hagård, Stjärne, Lundberg, Huss* och Carlsson i Bakeröd.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Reservation

av herr *Sunne*.
